

УДК 338.46

ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА НА РИНКАХ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Бачо Роберт Йосипович, завідувач кафедри обліку і аудиту Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II, м. Берегово, к. е. н, доц., Україна, bacho.robert@gmail.com, +380663355377

Robert Vacho, Head of the Economic department, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian Institute, Beregovo, Ph. D. in Economics, associate professor, Ukraine

R. Vacho. Institutional aspects of the implementation of public-private partnership in the non-banking financial services markets of Ukraine.

The article considers the directions of implementation of public-private partnership taking into account the specifics of the activity of non-banking financial institutions in Ukraine. It is proved that public-private partnerships in non-banking financial services markets should be considered in those areas where non-banking financial services markets reduce the burden on the state budget and / or improve access of population to socially meaningful services. Such areas of cooperation between the state and non-banking financial institutions are the field of health care, the insurance of natural and man-made disasters, the development of social infrastructure through the issuance of infrastructure bonds, lending by credit unions on measures to improve energy efficiency of buildings and development of small business in the countryside, financing of housing and communal services development at the expense of leasing companies. It is concluded that due to public-private partnership, the introduction of the latest developments and technologies for consumers of non-banking financial services is underway.

Бачо Р. Й. Інституційні аспекти впровадження державно-приватного партнерства на ринках небанківських фінансових послуг України.

В статті розглянуто напрямки впровадження державно-приватного партнерства з урахуванням специфіки діяльності небанківських фінансових установ в Україні. Доведено, що на ринках небанківських фінансових послуг державно-приватне партнерство слід розглядати у тих напрямках, де ринки небанківських фінансових послуг сприяють зниженню навантаження на Державний бюджет держави та/чи сприяють покращенню доступу населення до соціально-значимих послуг. Такими напрямками співпраці держави та небанківських фінансових установ є сфера медичного забезпечення, страхування стихійних явищ та техногенних аварій, розвиток соціальної інфраструктури за рахунок випуску інфраструктурних облігацій, кредитування кредитними спілками з підвищення енергоефективності будівель та розвитку малого підприємництва на селі, фінансування розвитку житлово-комунального господарства за рахунок лізингових компаній. Зроблено висновок про те, що за рахунок державно-приватного партнерства відбувається введення новітніх розробок і технологій для споживачів небанківських фінансових послуг.

Бачо Р. Й. Институционные аспекты внедрения государственно-частного партнерства на рынках небанковских финансовых услуг Украины.

В статье рассмотрены направления внедрения государственно-частного партнерства с учетом специфики деятельности небанковских финансовых учреждений в Украине. Доказано, что на рынках небанковских финансовых услуг государственно-частное партнерство нужно рассматривать в тех направлениях, где рынки небанковских финансовых услуг оказывают содействие снижению нагрузки на Государственный бюджет государства и/или оказывают содействие улучшению доступа населения к социально-значимым услугам. Такими направлениями сотрудничества государства и небанковских финансовых учреждений является сфера медицинского обеспечения, страхование стихийных явлений и техногенных аварий, развитие социальной инфраструктуры за счет выпуска инфраструктурных облигаций, кредитование кредитными союзами мероприятий по повышению энергоэффективности зданий и развития малого предпринимательства на селе, финансирование развития жилищно-коммунального хозяйства за счет лизинговых компаний. Сделан вывод о том, что за счет государственно-частного партнерства происходит введение новейших разработок и технологий для потребителей небанковских финансовых услуг.

Постановка проблеми. Сучасний стан державних фінансів України вказує на неможливості повного фінансування державою таких соціально важливих напрямків, як медичне забезпечення, розвиток дорожньої інфраструктури чи житлово-комунального господарства. Невід'ємний елемент подальшого функціонування цих галузей вбачається у залученні приватного капіталу у ці сфери. На даний час в економіці країн ЄС велику популярність набуває нова особлива модель взаємодії держави й частки бізнесу – державно-приватне партнерство (ДПП). Воно являє собою організаційне й інституціональне об'єднання держави й приватного бізнесу з метою здійснення соціально важливих планів у масштабі цілої держави або окремих територій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням особливостей функціонування ринків небанківських фінансових послуг присвячені наукові праці О. Барановського, Н. Внукової, Н. Пойди-Носик, І. Рекуненка, Ч. Лентнера. Питанням участі небанківських фінансових посередників та держави у вирішенні соціально важливих питань присвячені праці О. Залетова, Н. Внукової, В. Варнавського та ін. В той же час науковцями не вивчено інституційний аспект запровадження державно-приватного партнерства на ринках небанківських фінансових послуг.

Мета дослідження. Метою дослідження є вивчення механізмів сприяння небанківських фінансових установ у зниженні навантаження на бюджет в частині забезпечення розвитку соціально важливих напрямків діяльності держави.

Виклад основного матеріалу досліджень. Практика економічно розвинених країн зарубіжжя свідчить про формування та успішне функціонування особливої модулі взаємодії держави та приватного капіталу – державно-приватного партнерства (ДПП). В зарубіжній літературі даний термін використовується практично у всіх формах співробітництва приватного бізнесу та держави. Історичні витоки такого співробітництва сягають Середньовічної Франції, в якій вперше з'явився договір такого характеру (договір концесії) [1].

Розглянувши підходи науковців до визначення ДПП [1; 9; 12; 1, с. 18], з точки зору предмету дослідження особливо вирізняється дефініція В. Варнавського [1, с. 41], який під ДПП розуміє інституційне та організаційний об'єднання держави та підприємницьких структур, направлене на досягнення спільних економічних цілей, вирішення актуальних соціально-економічних завдань.

ДПП характеризується рядом переваг, до яких науковці [1; 9; 12] відносять: підвищення соціальної відповідальності бізнесу, об'єднання ресурсів держави та приватного сектору, розподіл ризиків та прибутку, оптимізація та підвищення ефективності використання бюджетних коштів.

Державно-приватне партнерство у світовій практиці трактується у двох аспектах: по-перше, як система відносин держави й бізнесу, що широко використовується як інструмент економічного й соціального розвитку на міжнародних, національних, регіональних, місцевих рівнях; по-друге, як конкретні проекти, реалізовані спільно державними органами й приватними компаніями на базі об'єктів державної й муніципальної власності [3, с. 12].

На відміну від розвинених країн, в Україні інститут ДПП є нерозвиненим в силу небажання держави (державних органів) передати соціально значимі об'єкти в управління бізнесу. Про недостатнє використання державно-приватного партнерства на ринках НФП відзначалося Нацкомфінпослуг ще у 2013 р. [13].

На ринках НФП державно-приватне партнерство слід розглядати у тих напрямках, де ринки НФП сприяють зниженню навантаження на Державний бюджет держави та/чи сприяють покращенню доступу населення до соціально-значимих послуг. Враховуючи, що останніми роками в Україні існують труднощі з балансуванням доходів та витрат державного бюджету в частині забезпечення

соціально-значимих послуг, виникають дискусії з приводу реформування існуючої системи соціального забезпечення. Одними з найбільш гострих питань, що потребують якнайшвидшого вирішення, в т. ч. і завдяки залученням приватного капіталу, є реформування медичного та пенсійного забезпечення в Україні.

Діюча на даний час та успадкована з радянських часів система бюджетного фінансування медичного забезпечення не здатна забезпечити необхідну якість послуг та контроль за цільовим використанням виділених коштів, потребує впровадження системи обов'язкового медичного страхування.

Відповідно до Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я [21] з 2019 р. в Україні впроваджуватиметься обов'язкова система медичного страхування. Змінами системи фінансування охорони здоров'я пропонується вирішити проблему неефективного використання існуючих фінансових ресурсів, забезпечити залучення додаткових коштів у систему, детінізувати нелегальний оборот коштів населення. У поєднанні з ефективним багаторівневим механізмом контролю за їхнім цільовим використанням, введення в системі охорони здоров'я механізму відносин «замовник медичної послуги-пацієнт-концесії медичної послуги» приведе до еволюційної оптимізації інфраструктури системи охорони здоров'я, підвищення оплати ефективно працюючих медичних працівників, забезпечення прав громадян на безкоштовне одержання медичної допомоги й установки на них державних гарантій, забезпечення необхідної якості, достатності обсягів медичної допомоги і юридичної захищеності громадян при одержанні медичних послуг. Введення обов'язкового медичного страхування дозволить акумулювати кошти зібраних страхових платежів на спеціальних рахунках у банках. Ці кошти будуть спрямовані винятково на оплату медичних послуг, зроблених конкретним застрахованим особам. Запропонована система забезпечить ведення об'єктивної статистики в області охорони здоров'я й дозволить визначити реальні потреби галузі у фінансуванні й задовольнити ці потреби. Страховий платіж буде однаковий для всіх, тобто існуватимуть рівні можливості для забезпечення послугами. КМУ та спеціальний орган, здійснюватимуть контроль за системою загальнообов'язкового соціального медичного страхування, за роботою її суб'єктів, по цільовому використанню коштів. Такий контроль здійснюватимуть і самі страховики, що сприятиме забезпеченню прав громадян України на якісну охорону здоров'я.

Вирішити проблему фінансування системи охорони здоров'я на місцях покликані заходи щодо створення муніципальної страхової компанії, наприклад у м. Києві [14]. В той же час, окрім відсутності необхідної законодавчої бази, яка б дозволяла б отримувати лікарями 25% [14] від сум надходжень страхових премій у вигляді винагороди, існує ряд проблемних питань, що вимагають відповідного врегулювання.

Зокрема, підставою створення муніципальної страхової компанії повинне бути рішення сесії депутатів Києва й виділення з бюджету міста більше 50 млн. грн. на формування її статутного капіталу й організації діяльності. Оскільки в бюджеті міста таких коштів не передбачено, створення муніципальної страхової компанії за рахунок інших джерел, наприклад, коштів комунальних підприємств не тільки негативно вплине на доходи бюджету Києва, але буде стримуючим фактором розвитку таких комунальних підприємств. Крім того, у цьому випадку страховик з юридичної точки зору не може вважатися муніципальним. У свою чергу підміна понять може дискредитувати цей проект і порушити законні права споживачів страхових послуг. Таким чином, створення муніципального страховика за рахунок адміністративного ресурсу може привести до перерозподілу на неринкових принципах ринку не тільки добровільного медичного страхування, але й інших видів страхування. У свою чергу це може негативно вплинути на інвестиційну привабливість Києва й згорання діяльності

іноземних страховиків в Україні [11], враховуючи те, що сума річних платежів за цим видом страхування складає більш ніж 500 млн. грн.

Можливий альтернативний підхід для вирішення питання розвитку страхової медицини у великих містах, що має значно більш короткий строк запуску (протягом 1 місяця) і менші видатки бюджетних коштів міста (на забезпечення доступу до страхових послуг найменш незахищених верств населення). Цей підхід успішно апробований в Нідерландах, Словаччині й Грузії. Для цього пропонується створити консорціум провідних страховиків по медичному страхуванню (10-12 компаній), які будуть мати стандартні умови страхування й процедуру надання медичних послуг застрахованим, сформуують гарантійний фонд і розмістять у певних державних банках. Це дозволить забезпечити конкуренцію на ринку добровільного медичного страхування як серед страхових компаній, так і медичних установ, підвищити рівень охоплення соціально вразливих верств населення, встановити громадський контроль за бюджетними коштами й недопущення корупційних схем і зловживань [11]. Успіх реалізації даного проекту може бути основою для реформування фінансування охорони здоров'я на основі державно-приватного партнерства.

Якщо ж впровадиться система обов'язкового медичного страхування (ОМС) на всій території держави, при прийнятті законопроекту №4981 «Про загальнообов'язкове соціальне медичне страхування» [20] використовуватимуться конкурентні правила надання послуг, буде введено принцип «оплата - за результат» і «гроші йдуть за пацієнтом» при ретельному контролі держави. Тобто можна буде отримати виграшну стратегію для всіх учасників процесу: населення, держави, лікувальних установ і фінансових організацій, які надаватимуть такі послуги (рис.1) [25].

На даний час бюджетним фінансуванням покриваються менше половини (49,01 % у 2016 р.) від потреби закладів охорони здоров'я, що фінансуються з місцевих бюджетів, і в переважній більшості ці кошти спрямовуються на заробітну плату з нарахуваннями та утримання інфраструктури. Все інше необхідне докуповується (дооплачується) за рахунок коштів населення у вигляді тіньових доплат. Така ситуація створює значну нерівність в доступі до медичної допомоги громадян протягом десятиліть [18].

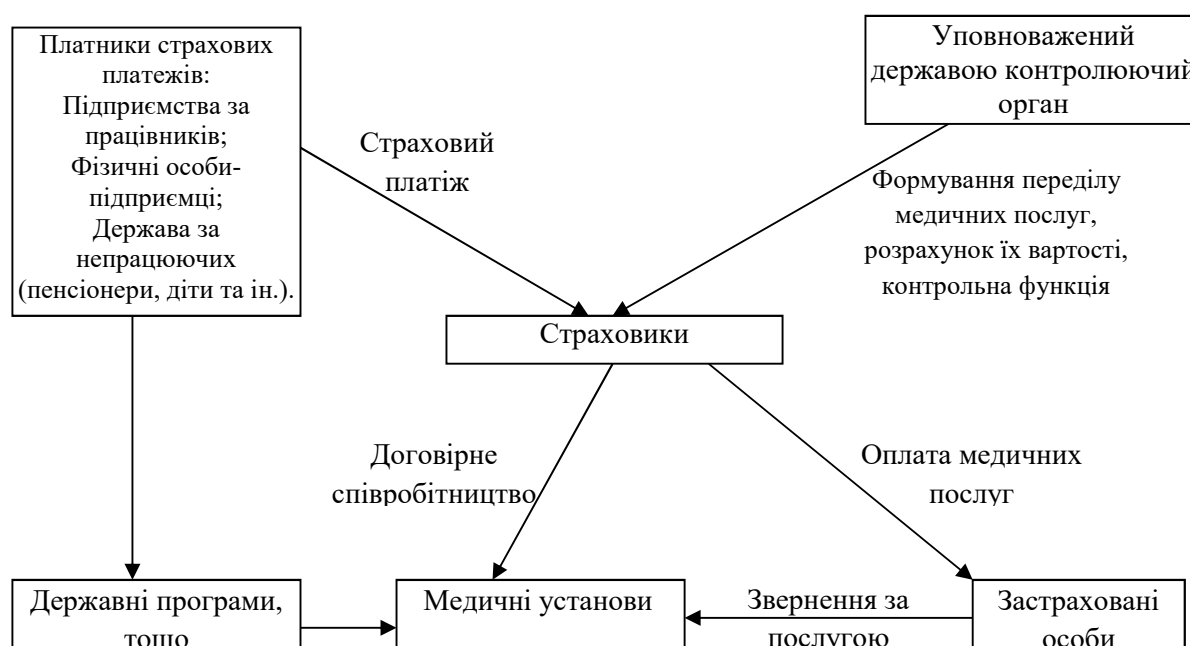

Рис. 1. Структурна будова системи ОМС згідно законопроекту №4981

Відповідно до законопроекту, у системі буде забезпечене медичне страхування всього населення України, чітко визначений обсяг послуг, які гарантує національне медичне страхування. При цьому не вводяться додаткові податки й збори. Програма ОМС розробляється Кабінетом Міністрів, у такий спосіб держава буде контролювати обсяг і якість медичних послуг. Свідченням реальної реформи системи охорони здоров'я є перехід від нормативів фінансування галузі до оплати за реально пролікованих людей. Страхові платежі будуть платити за людей їхні роботодавці, а за непрацюючих громадян – держава. Щоб зрівняти всі медичні установи між собою на початковому етапі, буде встановлена єдина тарифікація послуг [25].

Провайдерами послуг є НФУ, які мають необхідну ліцензію і є членами відповідної саморегульованої організації. Фактично ці компанії в системі будуть виконувати такі завдання, як висновок договорів страхування, збір страхових внесків, урегулювання й супровід страхових випадків, організацію надання медичної допомоги, а також її оплачувати, контролювати обсяги і якість медичних послуг і захист прав пацієнтів. В обов'язки фінансових компаній увійде також формування страхових фондів (резервів) під виплати за лікування за рахунок страхових платежів, що відраховуються. Важливо, що кошти цих фондів будуть акумулюватися на спеціальних рахунках з можливістю їх використання строго для оплати наданих медичних послуг [25].

Перевагою залучення як партнерів держави саме страхових компаній є наявність у них необхідної інфраструктури. Це підтверджує створена роками база медичних установ, з якими компанії, що активно здійснюють ДМС на даний час, постійно співпрацюють по всій Україні. Окрім того, вони мають представництва по всій країні, співпрацюють з фармацевтичними компаніями, компаніями з асистансу, утримують цілодобові кол-центри, співпрацюють з провідними актуаріями, мають відповідне програмне забезпечення та системи обліку – це все в комплексі дозволяє СК працювати з великою швидкістю реагування на страхові випадки [25].

Гарантом прозорості роботи ОМС стане єдина інформаційна система. Саме в ній буде зберігатися інформація про зібрані страхові платежі, надані медичні послуги і здійснені страхові виплати. Тому вона стане головним і ефективним механізмом запобігання корупції, нецільового використання коштів і шахрайства.

Перерозподіл фінансування гарантій держави щодо надання безоплатної медичної допомоги між бюджетними фінансами і системою загальнообов'язкового соціального медичного страхування дозволить зосередити бюджетне фінансування на стратегічно важливих питаннях охорони здоров'я. Запровадження ОМС сприятиме розвитку принципово нових сучасних правовідносин у галузі охорони здоров'я. Це насамперед публічно-правове та цивільно-правове регулювання отримання та надання медичної допомоги (медичних послуг), прав пацієнтів (застрахованих осіб), а також прав та обов'язків суб'єктів загальнообов'язкового соціального медичного страхування [18].

В той же час реформа системи фінансування обов'язкового медичного страхування в частині виведення з тіні частини грошових коштів дозволяє комплексно розглядати повноцінне впровадження трьохрівневої системи пенсійного страхування.

Роль страхового ринку щодо ДПП може посилитися за рахунок впровадження нової моделі страхування агроризиків. Враховуючи те, що Україна знаходиться в зоні ризикового землекористування, вплив небезпечних природних явищ і несприятливих погодних умов на результати с/г виробництва призводить до значної (до 70% в 2003 році [16]) втрати врожайності, що погіршує функціонування АПК та загрожує продовольчій безпеці держави. При компенсації втрат с/г виробників від небезпечних природних явищ і несприятливих погодних умов держава покриває тільки 10-20% понесених виробниками збитків, причому лише 3% посівних площ є застрахованими.

Прийняття на законодавчому рівні законопроекту «Про страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою», розробленого Нацкомфінпослуг та Міжнародною фінансовою корпорацією, дозволить комплексно вирішити питання страхування с/г ризиків в Україні. Розмір державної підтримки за умови, що будуть страхуватися всі агровиробники, може перевищити 1,3 млрд. грн. Нові правила передбачатимуть сплату аграрієм 50% вартості поліса, іншу частину вноситиме держава. Ефективність такого способу страхування агроризиків доведена Туреччиною, Іспанією, США й Канадою. Впровадивши таку модель ДПП, ринок агрострахування України отримав би спільне корпоративне управління системою з боку держави й приватного бізнесу, субсидування страхової премії з метою її здешевлення й державне перестраховування катастрофічних ризиків.

Зниження ролі держави (а таким чином і навантаження на державний та місцевий бюджети) в питаннях фінансової компенсації збитків від катастроф на об'єктах підвищеної небезпеки (ОПН) може бути реалізовано через впровадження нового підходу у страхуванні об'єктів підвищеної небезпеки. Це, в основному, повинно стосуватись нового, більш аргументованого визначення сегмента ОПН. Науковці [4] відмічають істотне зростання частоти настання випадків природних та техногенних катастроф, що змушує державу та СК до пошуку оптимальних моделей страхування суб'єктів господарювання [4, с. 50]. Необхідність вирішення питання осучаснення системи обов'язкового страхування ОПН пов'язана з розмитістю формування даного поняття і діюча в Україні система класифікації та ідентифікації ОПН не повною мірою відповідає викликам сьогодення. Це підтверджується великою кількістю незареєстрованих в Державному реєстрі ОПН, що призводить до заниження звітних даних, невірному аналізу поточного стану речей у даній сфері та хибного прийняття рішень органами влади. Діюча система призначення страхових сум та страхових тарифів для об'єктів ОПН не є достатньо продуманою ієрархічною системою [4, с. 51].

Основними напрямками розв'язання проблеми страхування цивільної відповідальності за аварії на об'єктах підвищеної небезпеки є діяльність з модернізації та актуалізації законодавчої бази, а також здійснення нової класифікації підприємств підвищеного ризику за рівнем можливої їх катастрофічності [4, с. 52].

Загальновідомо, що чим вищим є рівень безпеки, тим нижчою повинна бути плата за ризик [6]. Враховуючи недоліки законодавства, на думку фахівців [4], в майбутньому при розрахунку оптимального страхового тарифу для страхування ОПН доцільно врахувати наступне: науково обґрунтувати оцінку надійності ОПН, розраховувати ступінь недопущення негативних наслідків; людський фактор як комутатор аварій на погано організованих об'єктах зі слабкою дисципліною; частота появу аварій зростає в основному на об'єктах, що використовують застаріле обладнання, адже обладнання, зношене на більш, ніж половину, підвищує ймовірність настання аварій; територіальне розміщення ОПН та розмір можливого збитку; ретроспективний аналіз аварій на ОПН; питання, пов'язані з недотриманням вимог техніки безпеки, з невиконанням чи неналежним виконанням зобов'язань керівниками підприємств [4, с. 53]. За цих умов особливо актуальним постає питання впровадження страхового аудитування, що націлене на визначення імовірності аварії на конкретному об'єкті та величини можливих збитків, викликаних аварією.

Останнім часом особливо гостро постає питання зниження енергозатратності будівель внаслідок суттєвого зростання вартості енергоносіїв. Враховуючи те, що більшу частину житлового фонду України було побудовано ще за Радянських часів, тому виникає потреба комплексного підходу у фінансуванні заходів з посилення енергоефективності житла населення державою. Незважаючи на існування деяких державних програм сприяння зниження енергозалежності держави від енергоносіїв (т. з. «теплі кредити»), що видаються державними банками Ощадбанк, Укрзгазбанк,

Укрексімбанк та Приватбанк), вони не в змозі істотно вирішити дану проблему. В переважній більшості випадків населення самотужки вирішує цю проблему, в якій наріжним каменем виступає питання фінансування заходів з підвищення енергоефективності. Враховуючи те, що державні програми тільки частково фінансують певні напрямки енергозбереження (20% вартості котлів, що працюють на твердому паливі, але не більше 12 тис. грн.; компенсація 35% витрат на придбання енергоефективного обладнання чи матеріалів, але не більше 14 тис. грн. [24]), основну частину грошових коштів населення повинно сформувати з власних джерел. Слід зазначити, що державні програми фінансування енергоефективності почали діяти з 2014 р., і вони базуються на основі досвіду КС Львівської області – «Анісія» та «Вигода», що вже до того часу активно здійснювали кредитування таких заходів. Тільки КС «Вигода» у 2015 р. видала таких кредитів на суму 21 млн. грн. [8]. Подібні позики видають і інші КС в Україні, але тільки жителі Львова й Львівської області, завдяки підтримці місцевої влади, уже дев'ять років дістають кошти під 5% річних [8]. Інша КС, «Анісія», видає «енергозберігаючі» кредити на доволі привабливих умовах: процентна ставка складає 30%, з яких 15% жителям Львова відшкодовує обласна рада, а якщо позичальник живе в райцентрі чи селі, то ще додатково 10% йому компенсують з відповідного районного бюджету. В цілому, ефективна процентна ставка для позичальника складає 5%, що відповідає загальній європейській практиці. Середній розмір кредиту на такі заходи складає 50-70 тис. грн., що може бути більш привабливим для населення, яке підходить до вирішення проблеми зниження енергозатратності житла комплексно. Вступний внесок пайовика при цьому складає тільки 30 грн.

Окрім кредитування заходів зі зниження енергозатратності житла, КС відіграють активну роль у фінансуванні дрібного та середнього с/г виробника. Враховуючи, що держава більшою мірою переймається питанням розвитку агрохолдингів, в перспективі може виникнути ситуація, подібна тій, що в Аргентині: не маючи роботу на селі, сільське населення перебирається в міські фавели, що призведе до повного вимирання українського села.

У Львівській області КС видають фермерам на вирощування найбільш перспективних та конкурентоздатних культур – малини та моркви. Кредит видається строком на 1-2 роки в розмірі до 50 тис. грн. під 28% річних, з яких позичальник платить лише 5%, а іншу частину компенсує обласний бюджет. Одноразовий безповоротний вступний внесок складає 50 грн.

Незважаючи на те, що дані програми сприяння розвитку с/г виробництва були презентовані на найвищому державному рівні, однак досвід такого фінансування не було включено в Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» [23], що свідчить про недостатнє розуміння органами державної влади ролі КС у розвитку села. КС та їх наближеність і розуміння потреб населення переймають органи місцевого самоврядування, які хоч і в невеликих розмірах, але здійснюють підтримку села через таке пільгове кредитування і в 2015 р. Львівська обласна рада виділила 3 млн. грн. [8] на компенсацію відсотків за такими кредитами.

КС також сприяють розвитку зеленого туризму шляхом видачі кредитів строком до 5 років на будівництво пансіонатів чи садиб для відпочиваючих. Середня сума кредиту складає 150-200 тис. грн., відсоткова ставка залежить від розміру кредиту, строку кредитування якості застави, і в середньому складає 30%. Видають також кредити в розмірі 10-15 тис. грн. на виготовлення сувенірної продукції для туристів.

Тобто КС здатні в активній формі сприяти ДПП на ринках НФП, зменшуючи фінансове навантаження на державний бюджет, сприяючи розвитку малого та середнього підприємництва та покращення побутових умов населення, яке проживає на селі.

Окрім проблеми підвищення енергоефективності житла, в Україні існує гостра необхідність залучення приватного фінансування та модернізації основних фондів ЖКГ, що характеризується високою технічною зношеністю та технологічною відсталістю. Одним з найбільш високодохідних, надійних і прозорих для всіх учасників механізмів фінансування ЖКГ є фінансовий лізинг. НФУ, що надають послуги фінансового лізингу в сучасних умовах, надають найбільш привабливі умови фінансування для підприємств ЖКГ. Предметом лізингу є майно, яке має індивідуальні ознаки і відноситься згідно з законодавством до основних засобів. Привабливість ЖКГ як об'єкту для інвестування полягає в наступному. Внаслідок того, що основним платником послуг ЖКГ є населення, і таким чином, забезпечуючи високу диференціацію джерел надходжень, робить програму фінансового лізингу схожою до споживчого кредитування [1, с. 52].

Комунальні підприємства мають гарантовані ринки збуту, що обумовлюється їх монопольним положенням. Присутність ЖКГ в кожному населеному пункті країни зумовлює значні об'єми надходжень від реалізації послуг (6 млрд. грн. по Україні за рік). Водночас підприємства аналізованої сфери, окрім надходжень від населення та інших споживачів, отримують надходження з місцевих бюджетів, а також державні субвенції [1, с. 52].

Співпраця лізингової компанії та підприємств ЖКГ здійснюється наступним чином. За заявкою комунального підприємства лізингова компанія, залучаючи позикові засоби, створює «під ключ» об'єкт - інженерну мережу чи модернізує ту, що існує, і передає його у фінансовий лізинг комунальному підприємству на певний термін. По завершенню строку лізингу і виплаті усіх лізингових платежів, комунальне підприємство отримує його у власність. В період дії договору лізингу до повного погашення його вартості об'єкт знаходиться у власності лізингової компанії і є заставою по позиції. Згідно законодавства, на предмет лізингу не може бути накладене стягнення або арешт, при банкрутстві предмети лізингу виключаються з ліквідаційної маси [1, с. 52].

Для створення об'єкту лізингова компанія залучає підрядні організації – будівельні компанії, які гарантують компенсацію частини відсотків за користування залученими засобами за рахунок своєї рентабельності, надають додаткові гарантії - майнову поруку. При необхідності на сесії приймається рішення про надання гарантії місцевої ради по залученим інвестиціям (розподіл доходів, що отримуються місцевим бюджетом і направлення деякої їх частини на погашення лізингових платежів). Протягом строку лізингу об'єкт в обов'язковому порядку страхується від майнових ризиків (ушкодження, знищення) [1, с. 53].

Перевага співпраці лізингових компаній з підприємствами ЖКГ полягає а тому, що фінансовий лізинг є високодохідним та надійним механізмом фінансування ЖКГ. Так, право власності лізингодавця на предмет лізингу є надійною гарантією виконання лізингоодержувачем зобов'язань по платежах. При порушенні лізингоодержувачем порядку розрахунків (прострочення лізингового платежу більш ніж на 30 днів), лізингодавець має право, як власник, вимагати повернення предмета лізингу. Проста і менш витратна в порівнянні з реалізацією застави процедура повернення предмета лізингу і стягнення боргу. Стягнення боргу і повернення предмета лізингу може бути здійснене на підставі запису нотаріуса. До переваг фінансового лізингу відносять також можливість залучення додаткового забезпечення у вигляді гарантій органів місцевого самоврядування, а також можливість зменшення вартості фінансування для кінцевого платника – лізингоодержувача. Компенсація частини відсотків лізинговою компанією за рахунок своєї рентабельності зменшує витрати лізингоодержувача на сплату відсотків і зберігає прибутковість фінансуючої організації. Перевагами цієї схеми фінансування є те, що ризики пошкодження, знищення предмета лізингу максимально

покриваються. По-перше, для створення об'єкту лізингова компанія використовує ефективну сучасну технологію, що зумовлює високу якість готового об'єкту; по-друге, виробником надається гарантія якості; по-третє, організовується технічне обслуговування об'єкту впродовж терміну його експлуатації і, по-четверте, в обов'язковому порядку проводиться страхування майнових ризиків [1, с. 53], до якої залучаються страховики.

В цілому, слід констатувати, що одним із перспективних напрямів оновлення устаткування та модернізація інженерних мереж ЖКГ України є фінансування останнього через механізм фінансового лізингу, що надають лізингові компанії на ринках НФП.

Практика зарубіжних країн підтверджує можливість залучення НФП для розвитку соціальної інфраструктури, адже значну частину інвестиційного портфеля НФП займають інвестиції в інфраструктуру. В Україні ж законодавством не передбачено здійснювати інвестиції НФП в соціальну інфраструктуру. Оскільки реалізація масштабних проектів неможлива без «довгих грошей», виникає необхідність залучення консервативних інституційних інвесторів. Найбільш поширеною формою ДПП у контексті залучення до інвестиційного процесу НФП залишається концесія. Останнім часом реалізація подібних проектів у зарубіжній практиці все частіше ґрунтується на принципах проектного фінансування, перевагами якого є поєднання механізму фінансування і повернення інвестицій, гнучкість та ефективність управління інвестиціями, паритетний розподіл ризиків та відповідальності між учасниками проекту [15, с. 163-164].

Досвід здійснення таких інфраструктурних проектів набув значного поширення у розвинених європейських країнах та, віднедавна, у Росії. Причому саме в РФ реалізація місцевих інфраструктурних проектів відбувалася за повного фінансування НФП. Зокрема, проект з будівництва, оснащення обладнання та експлуатації фізкультурно-оздоровчих комплексів на території Нижньогородської області, заснований на концесійних угодах, був повністю профінансований КУА «Лідер» за рахунок активів НФП, що перебувають в її управлінні. КУА «Лідер» викупила всі облигації підконтрольного їй ЗАТ «Волга-Спорт» – спеціально заснованого емітента для реалізації проекту. Дохідність за облигаціями була визначена на рівні «інфляція + 3%». Строк дії концесійних угод включає період будівництва (1 рік) та період експлуатації об'єктів (10 років) [15, с. 164].

Наведений вище досвід інвестування може бути корисним для України, адже внаслідок впровадження таких механізмів фінансування НФУ отримують новий інвестиційний інструмент – облигації в інфраструктуру, а місцева влада може отримати сучасні об'єкти соціальної інфраструктури.

На рис. 2 зображено запропонований механізм фінансування проектів ДПП із залученням НФП. Процес реалізації інфраструктурних проектів на умовах концесії охоплює такі етапи: створення спеціальної юридичної особи – проектною компанією; проведення концесійного конкурсу та визначення переможця; укладення договору про концесію з проектною компанією (від 10 до 50 років); випуск та розміщення інфраструктурних облигацій проектною компанією; купівля інфраструктурних облигацій КУА за рахунок активів НФП; спрямування залучених коштів на реалізацію проекту; покриття зобов'язань перед власниками облигацій за рахунок коштів від експлуатації об'єкта інфраструктури [15, с. 164-165].

Можна констатувати, що облигації в інфраструктуру як дієвий механізм залучення довгострокових ресурсів НФП можуть стати перспективною формою фінансуванні об'єктів соціально інфраструктури в Україні, чому сприятиме прийнятий у першому читанні законопроект №2072 «Про внесення змін до деяких законодавчих

активів України відносно емісії цінних паперів»[19], що впроваджує можливість випуску інфраструктурних облігацій і сприяє ДПП в Україні.

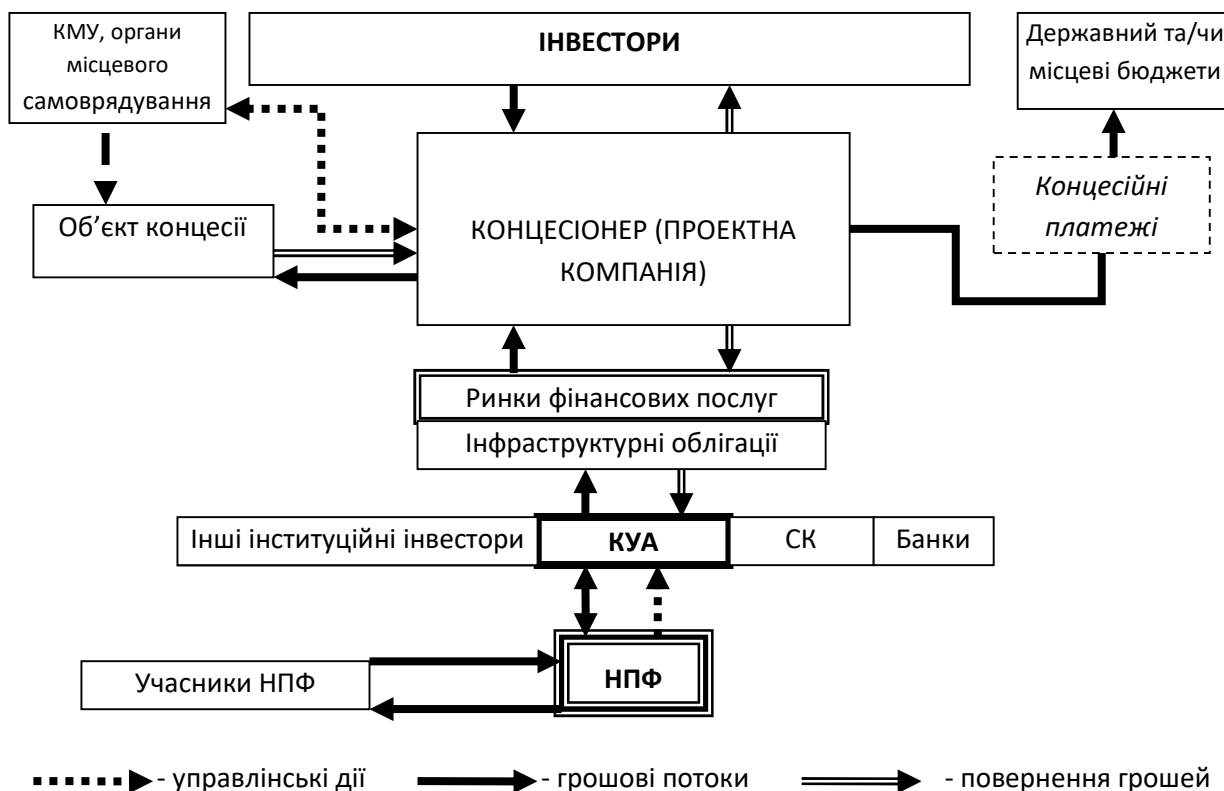

Рис. 2. Участь НПФ у фінансуванні проектів ДПП [15, с. 165]

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, підсумовуючи всі характеристики й аспекти ДПП, слід схвально відноситись до такої форми відносин держави із приватним бізнесом. Адже ДПП є одним з елементів змішаної економіки, що дозволяє вдосконалювати взаємини бізнесу й держави. Воно дає можливість державі перерозподілити кошти державного бюджету у інші сфери, а для професійних учасників ринків небанківських фінансових послуг – отримувати пільги та розширити ринки надання своїх послуг. За рахунок ДПП відбувається введення новітніх розробок і технологій для споживачів небанківських фінансових послуг.

Список використаних джерел:

1. Бачо Р. Й. Роль лізингових компаній у фінансуванні житлово-комунального господарства / Р. Й. Бачо // Проблеми та перспективи розвитку державно-приватного партнерства у галузі житлово-комунального господарства: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Харків, 1-28 лютого 2015 р.). – Х.: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. – С. 52-53.
2. Варнавский В. Г. Государственно-частное партнерство: некоторые вопросы теории и практики / В. Г. Варнавский. // Мировая экономика и международные отношения. 2011. – №9. – С. 41-50.
3. Варнавский В. Г. Государственно-частное партнерство в России: проблемы становления. / В. Г. Варнавский. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.strana-oz.ru>.
4. Внукова Н. М. Страхування ризиків стихійних явищ та техногенних аварій / Н. М. Внукова, Є. А. Жидко, Ю. О. Кебало. – Харків: ТО Ексклюзив, 2014. – 94 с.
5. Года Ф. Государственно-частные партнерства / Ф. Года // Право на этапе перехода. – 2007. – С. 16-21.
6. Горбач Л. М. Ринок фінансових послуг: Навч. посібник. / Л. М. Горбач, О. Б. Каун. – К.: Кондор, 2006. – 436 с.
7. Государственно-частное партнерство в инновационных системах / под общ. ред. С. Н. Сильвестрова. – М.: ЛКИ, 2008, 432 с.
8. Де взяти "малиновий" кредит, або як еволюціонували кредитні спілки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2016/02/12/581084/>.

9. Дерябина М. А. Государственно-частное партнерство: теория и практика: научный доклад. / М. А. Дерябина, Л. И. Цедиллин – М.: Институт экономики РАН, 2007.
10. Ефимова Л. И. Некоторые модели государственно-частных партнерств: тенденции и зарубежный опыт Режим доступа/ Л. И. Ефимова. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.eatc.ru/rus/doc.id_71.book_1.php.
11. Залетов О. Создание муниципального страховщика в Киеве негативно повлияет на страховой рынок. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://forinsurer.com/public/14/10/23/4696>.
12. Исправникова Н. Р. Государственно-частное партнерство в России: проблемы становления. / Н. Р. Исправникова. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.lib.socio.msu.ru>.
13. Інформація про діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за квітень 2013 року. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://forinsurer.com/files/file00464.pdf>.
14. Киевсовет объявил о создании Муниципальной страховой компании, которая начнет работу с 2015 года. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://forinsurer.com/news/14/10/23/31637>.
15. Козак Г. І. Недержавні пенсійні фонди в умовах реформування пенсійної системи України: дис...канд. екон. наук: 08.00.08 / Г. І. Козак.; ТНЕУ. – Тернопіль. – 2014. – 225 с.
16. Нацкомфинуслуг утвердила новую редакцию законопроекта об особенностях агострахования с господдержкой. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://forinsurer.com/news/16/09/01/34238>.
17. ОМС без Фонда. Почему из трёх законопроектов об обязательном медстраховании выбрали один без создания целевого Фонда? – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://forinsurer.com/news/16/10/07/34407?hl=%EE%E1%FF%E7%E0%F2%E5%EB%FC%ED%EE%E5>.
18. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про загальнообов'язкове соціальне медичне страхування» №4981 від 14.07.2016 р. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GH3UD00A.html.
19. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо емісії цінних паперів» №2072 від 23.01.2013 р. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45528.
20. Проект Закону України «Про загальнообов'язкове соціальне медичне страхування» №4981 від 14.07.2016 р. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH3UD00A.html.
21. Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я» № 1013-р від 30.11.2016 р. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1013-2016-%D1%80>.
22. Скидельський Р. Возможно ли партнерство государства и частного бизнеса в России? / Р. Скидельський. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.opec.ru/news_doc.asp?d_no=46747.
23. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020» №5/2015 від 12.01.2015 р. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
24. Урядову програму «теплих» кредитів відновлено у 2017 році. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://saee.gov.ua/uk/consumers/derzh-pidtrymka-energozabespechenya>.
25. Win-win стратегия государственно-частного партнерства в обязательном медицинском страховании. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://forinsurer.com/public/16/12/09/4765?hl=%EF%E5%ED%F1%E8%EE%ED>.

References (BSI):

1. Bacho R. Y. Rol lizynhovykh kompanii u finansuvanni zhytlovo-komunalnoho hospodarstva / R. Y. Bacho // Problemy ta perspektyvy rozvytku derzhavno-privatnoho partnerstva u haluzi zhytlovo-komunalnoho hospodarstva: materialy Vseukrainskoi naukovy-praktychnoi internet-konferentsii (m. Kharkiv, 1-28 liutoho 2015 r.). – Kh.: KhNUMH im. O. M. Beketova, 2015. – S. 52-53.
2. Varnavskiy V. H. Hosudarstvenno-chastnoe partnerstvo: nekotorye voprosy teoryy u praktyku / V. H. Varnavskiy. // Myrovaia ekonomika y mezhdunarodnye otnosheniya. 2011. – #9. – S. 41-50.
3. Varnavskiy V. H. Hosudarstvenno-chastnoe partnerstvo v Rossyy: problemy stanovleniya. / V. H. Varnavskiy. – [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.strana-oz.ru>.
4. Vnukova N. M. Strakhuvannia ryzykiv stykhiinykh yavyshch ta tekhnohennykh avarii / N. M. Vnukova, Ye. A. Zhydko, Yu. O. Kebalo. – Kharkiv: TO Ekskliuzyv, 2014. – 94 s.
5. Hode F. Hosudarstvenno-chastnye partnerstva / F. Hode // Pravo na etape perekhoda. – 2007. – S. 16-21.
6. Horbach L. M. Rynok finansovykh posluh: Navch. posibnyk. / L. M. Horbach, O. B. Kaun. – K.: Kondor, 2006. – 436 s.
7. Hosudarstvenno-chastnoe partnerstvo v ynnovatsyonnykh systemakh / pod obshch. red. S. N. Sylvestrova. – M.: LKY, 2008, 432 s.

8. De vziaty "malynovyyi" kredyt, abo yak evoliutsionuvaly kredytni spilky. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.epravda.com.ua/publications/2016/02/12/581084/>.
9. Deriabyina M. A. Hosudarstvenno-chastnoe partnerstvo: teoriya y praktyka: nauchnyi doklad. / M. A. Deriabyina, L. Y. Tsedylyn – M.: Ynstytut ekonomyky RAN, 2007.
10. Efymova L. Y. Nekotorye modely hosudarstvenno-chastnykh partnerstv: tendentsyy y zarubezhnyi opyt Rezhym dostupa/ L.Y. Efymova. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa: http://www.eatc.ru/rus/doc.id_71.book_1.php.
11. Zaletov O. Sozdanye munitsypalnoho strakhovshchika v Kyeve nehatyvno povlyiaet na strakhovoi rynek. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://forinsurer.com/public/14/10/23/4696>.
12. Yspravnykova N. R. Hosudarstvenno-chastnoe partnerstvo v Rossyy: problemy stanovleniya. / N. R. Yspravnykova. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa: <http://www.lib.socio.msu.ru>.
13. Informatsiia pro diialnist Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniuie derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh, za kviten 2013roku. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://forinsurer.com/files/file00464.pdf>.
14. Kyevsovet ob'iaevyl o sozdannyi Munitsypalnoi strakhovoi kompanyy, kotoraiia nachnet rabotu s 2015 hoda. – Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://forinsurer.com/news/14/10/23/31637>.
15. Kozak H. I. Nederzhavni pensiini fondyv umovakh reformuvannya pensiinoi systemy Ukrainy: dys...kand. ekon. nauk: 08.00.08 / H. I. Kozak.; TNEU. – Ternopil. – 2014. – 225 s.
16. Natskomfynusluh utverdyla novuiu redaktsiyu zakonoproekta ob osobennostiakh ahostrakhovanyia s hospodderzhkoi. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://forinsurer.com/news/16/09/01/34238>.
17. OMS bez Fonda. Pochemu yz trekh zakonoproektov ob obiazatelnom medstrakhovannyi vybraly odyn bez sozdanyia tselevoho Fonda? – Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://forinsurer.com/news/16/10/07/34407?hl=%EE%E1%FF%E7%E0%F2%E5%EB%FC%ED%EE%E5>.
18. Poiasniuvalna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy «Pro zahalnooboviazkove sotsialne medychne strakhuvannya» #4981 vid 14.07.2016 r. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GH3UD00A.html.
19. Proekt Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo emisii tsinnykh paperiv» #2072 vid 23.01.2013 r. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45528.
20. Proekt Zakonu Ukrainy «Pro zahalnooboviazkove sotsialne medychne strakhuvannya» #4981 vid 14.07.2016 r. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH3UD00A.html.
21. Rozporiadzhennia KMU «Pro skhvalennia Kontseptsii reformy finansuvannya systemy okhorony zdorovia» #1013-r vid 30.11.2016 r. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1013-2016-%D1%80>.
22. Skydelskyi R. Vozmozhno ly partnerstvo hosudarstva y chastnoho byznesa v Rossyy? / R. Skydelskyi. – [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupa: http://www.opec.ru/news_doc.asp?d_no=46747.
23. Ukaz Prezidenta Ukrainy «Pro Stratehiiu staloho rozvytku «Ukraina - 2020» #5/2015 vid 12.01.2015 r. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
24. Uriadovu prohramu «teplykh» kredytiv vidnovleno u 2017 rotsi. Derzhavne ahentstvo z enerhoefektyvnosti ta enerhozberezhennia Ukrainy. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://sae.gov.ua/uk/consumers/derzh-pidtrymka-energozabespechenya>.
25. Win-win stratehiya hosudarstvenno-chastnoho partnerstva v obiazatelnom medytsynskom strakhovannyi. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://forinsurer.com/public/16/12/09/4765?hl=%EF%E5%ED%F1%E8%EE%ED>.

Ключові слова: державне-приватне партнерство; небанківські фінансові послуги; медичне страхування; кредитні спілки; інфраструктурні облигації.

Ключевые слова: государственно-частное партнерство; небанковские финансовые услуги; медицинское страхование; кредитные союзы; инфраструктурные облигации.

Keywords: public-private partnership; non-banking financial services; health insurance; credit unions; infrastructure bonds.